

'DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI' MIRE FURLAN Spoj dobrog teksta, odličnih glumaca i odlučnog Manojlovića

Piše: Tomislav Čadež

Zagrebačko kazalište mladih ponovno je ugostilo zanimljivu predstavu: dramski prvijenac Mire Furlan "Dok nas smrt ne razdvoji" u režiji Mikija Manojlovića i produkciji nezavisne beogradske Radionice integracije. Ovdje su, konkretno, integrirani ozbiljan i dobro napisan tekst slavne glumice te zahvalan redatelj-glumac. Dakako, i glumice, Jasna Đuričić, Anita Mančić, Jovana Gavrilović.

Kao i najčešće kad glumac piše, i ovdje su rečenice lake za izgovor, radnja moguća, a dijalozi prilijepljeni uz situacije. Sve je jasno. Mira Furlan ispisala je samo mrvicu preuzetnu obiteljsku dramu, s dvije teško bolesne, nepokretne žene, majkom i njezinom usvojenom kćerkom, zatim tu su unuka i pater familias koji o njima skrbi.

Glumci ovaj zbilja depresivan komad igraju na hrvatskom jeziku, na kojem je napisan, a za jezik i scenski govor pobrinuo se Bjelovarac Bogdan Diklić, još jedan slavni glumac ovdje na zadatku. O tome tek toliko da je to najnevažniji, lako izvediv element predstavljanja.

Glavni je problem ovoga scenskog djela što je toliko mučno da ga teško možete preporučiti poznanici ili poznaniku. Umiranje je redatelj odlučio prikazati toliko naturalistički da je u tome pomalo i pretjerao.

Naturalističko umiranje

Blanka, igra je dakle Anita Mančić, umire od karcinoma, a u sobi do nje nepokretna leži njezina pomajka, nadimkom Ljubić, stara profesorica latinskog i francuskog: ni ona neće još dugo, a igra je dakle Jasna Đuričić. Ujutro i navečer dvori ih, mijenja im katetere i prži kajgane, Martin, radoholičar i sveučilišni profesor, tobože neprestano na fakultetu, a zapravo kod ljubavnice. **Miki Manojlović** igra ga kao tihog slabića, hladnog, ali ne i tvrda srca. Stanom oblijeće i Mina, Blankina kći, studentica glume: igra je Jovana Gavrilović.

Gluma i režija potpuno su dakle utonuli u naturalizam. Umiruću Blanku izjeda ljubomora pa Martina i udara i grebe, a kajganu umjesto da poklopa sebi raspljeska po prsima i obrazima.

Juha ljubavnice

U nekom trenutku Martin joj prinese govedu juhicu, a ona ga ispituje otkud mu. Kupio, kaže, u restoranu pokraj fakulteta. Umiruća žena skopča da je juhicu pripravila ljubavnica pa i tu nastane škandal.

Uloga Blanke najteža je za glumu. Anita Mančić igra je krajnje dramatično, zapravo za nijansu pretjerano, tako da se čini da će i glas izgubiti, prepući će joj i prije nego što umre. No, tekst je vješto zbilja napisan, pa i ona ostaje vjerojatna u svojim realizacijama.

Jasna Đuričić igra zahvalniju ulogu, s većim rasponom djelovanja i pogonjenu humorom, jetkim, staračkim. Ona čini kontrauteg ostalom trojcu, a ujedno je najbliža s Blankom. Miki Manojlović igra s mnogo gesti i govora tijela, skrivajući riječi. Posve je pogođen u svojoj mucu. Najmlađa, Jovana Gavrilović, igra svoju nelaku ulogu dosta sigurno, tek je, rekli bismo, za dva tona previsoka i jednu oznaku tempa prebrza. Gotovo dva sata pratimo kućni život ove obične obitelji i ništa se lijepo neće dogoditi.

Donekle zamara neprestana tišina (koja dođe kao kontrapunkt cvrčcima na koncu) i koju glumci popunjavaju često predugim reminiscencijama na vlastite živote. Tu se otkriva i ponešto pretencioznosti autoričine: Martin i Blanka robijali su na Golom otoku, bivši partizani, Blankinu biološku obitelj, a Židovi su bili, potukle su ustaše, i povremeno radnju, po prilici teče u 1960-ima, prekida patnja što je akteri ne mogu još dodatno prikazati.

Posveta Čehovu

Taj Goli otok (s truplom pribijenim na križ što u brodici kruži oko njega dva dana) malko je suvišan među kateterima što ih Martin neprestano mijenja pred očima publike na napola naturalističnoj sceni **Darka Nedeljковиća**, gdje se rabi rashodovan namještaj i bolnički kreveti, čime se valjda sugerira siromaštvo šezdesetih. Kostimi **Jelisavete Tatić** također su replike neke davno prohujale, odrpane socijalističke mode.

Da zaključim: ozbiljan dramski tekst, s otvorenom posvetom **A. P. Čehovu**, odlični glumci i odlučan redatelj. Predstava nije za zabavu nego za brigu, što joj nije tržišna, ali jest umjetnička preporuka.

GOSTOVANJE Dramski prvijenac Mire Furlan "Dok nas smrt ne rastavi" u ZKM-u

Agonija života i uzvišenost glume

REDATELJ

Miki Manojlović ovdje je negativac i čini sve da damama ne ukrade show

Bojana Radović

bojana.radovic@vecernji.net

Te subotnje večeri Bogovićeve ulica bila je prava glumačka špica. Svi koji su mogli hrli su u ZKM pogledati Mikija Manojlovića u drami "Dok nas smrt ne rastavi", prvijencu Mire Furlan, drami u kojoj taj legendarni beogradski glumac potpisuje i svoju prvu režiju, za beogradski Kulturni centar Radionica integracije. Dva i pol sata poslije u maloj dvorani ZKM-a rasplakana publika, neke žene u šoku zbog kojeg nisu mogle iz dvorane.

– Nikada nisam bila na predstavi koja je rasplakala ovoliko ljudi – kaže Dubravka Vrgoč, ravnateljica ZKM-a, a uz podsjećanje na "Unterstadt (slavnu osjećku predstavu koju Zagreb još nije imao prilike vidjeti) složile smo se da je ovo bilo uistinu potresno iskustvo, posebno za sve one koji su majke izgubili od karcinoma.

Priča Mire Furlan vodi nas u Zagreb, u stan u Vlaškoj ulici. Godine su sedamdesete. U tom stanu, svaka u svojoj sobi, leže dvije teško bolesne, nepokretne žene – majka i keći. O njima se brine kćerin suprug i njihova keći kojoj sve životno vrijeme oduzima Akademija, na kojoj uči kako postati glumica. Kroz priču koja nas vodi u Zagreb u Drugom svjetskom ratu, gdje doznajemo da je majka zapravo posvojila napuštenu židovsku djevojčicu i tako je spasila, preko Golog otoka, gdje je završio tada mladi bračni par, pa nazad u bolešću razoren život ci-

Priča Mire Furlan vodi nas u sedamdesete, u stan u Vlaškoj ulici

Jasna Duričić i Anita Mančić, svaka u svom krevetu, odigrale su život i smrt

jele obitelji, prelamaju se snažni osjećaji, oni koji se dotiču najintimnijeg dijela života svakog od nas. Drama je nesumnjivo potresna i duboko emocionalna, ali u samom tekstu jasno se razabire rukopis ne odveć iskusne autorice. Iz njezina "pera" piše srce, vjerojatno i sam život, što priči daje autentičnost proživljenosti, ali je ne lišava klimavih dijaloga. Zbunjuje djevojičin lik. Ako je na Akademiji, to joj

daje barem 18, ako ne i više godina, a njezine su replike, pa i postupci pisani kao da je riječ o, recimo, 13-godišnjem djetetu. Ostaje nejasno je li infantilnost pogreška ili namjera da se pokaže kako teška životna trauma može potaknuti bijeg u djetinjstvo gdje je svijet bio siguran i savršen, baš kao što i političke referencije priče (Nijemci, ustaše, komunisti...) ostaju tek usput spomenute.

Miki Manojlović režira izuzetno decentno, ostavljajući svojim glumicama da se razmašu. On je ovdje trpeći negativac i izuzetno se trudi da ne ukrade damama show. Njegove heroine – Jasna Duričić kao baka i Anita Mančić kao majka – doslovno oduzimaju dah. Žene polegnute u bolesničke postelje odigrale su nam svoje živote i agoniju. Je li teže bilo skončati u Jasenovcu ili preživjeti Goli otok pa umrijeti od raka, pitanje je upućeno majci, spasiateljici, Bogu, sudbini... Odgovora, naravno, nema. Ostaje tek smrt kao spas za onog tko odlazi i pakao za one koje ostavlja.

'DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI' MIRE FURLAN

Spoj dobrog teksta, odličnih glumaca i odlučnog Manojlovića

PIŠE
**TOMISLAV
ČADEZ**

Zagrebačko kazalište mladih ponovno je ugostilo zanimljivu predstavu: dramski prvijenac Mire Furlan "Dok nas smrt ne razdvoji" u režiji Mikija Manojlovića i produkciji nezavisne beogradske Radionice integracije. Ovdje su, konkretno, integrirani ozbiljan i dobro napisan tekst slavne glumice te zahvalan redatelj-glumac. Dakako, i glumice, Jasna Đuričić, Anita Mančić, Jovana Gavrilović.

Kao i najčešće kad glumac piše, i ovdje su rečenice lake za izgovor, radnja moguća, a dijalozi prilijepljeni uz situacije. Sve je jasno. MIRA Furlan ispisala je samo mrvicu preuzetnu obiteljsku dramu, s dvije teško bolesne, nepokretne žene, majkom i nezrinom

ali ne i tvrda srca. Stanom oblijeće i Mina, Blankina kći, studentica glume: igra je Jovana Gavrilović.

Gluma i režija potpuno su dakle utonuli u naturalizam. Umiruću Blanku izjeda ljubomora pa Martina i udara i grebe, a kajganu umjesto da poklopa sebi raspljeska po prsima i obrazima.

Juha ljubavnice

U nekom trenutku Martin joj prinese govedu juhicu, a ona ga ispituje otkud mu. Kupio, kaže, u restoranu pokraj fakulteta. Umiruća žena skopča da je juhicu pripravila ljubavnica pa i tu nastane škandal.

Uloga Blanke najteža je za

jela, skrivajući riječi. Posve je pogoden u svojoj mucu. Najmlađa, Jovana Gavrilović, igra svoju nelaku ulogu dosta sigurno, tek je, rekli bismo, za dva tona previsoka i jednu oznaku tempa prebrza. Gotovo dva sata pratimo kućni život ove obične obitelji i ništa se lijepo neće dogoditi.

Donekle zamara neprestana tišina (koja dođe kao kontrapunkt cvrčcima na koncu) i koju glumci popunjavaju često predugim reminiscencijama na vlastite živote. Tu se otkriva i ponešto pretencioznosti autoričine: Martin i Blanka robijali su na Golom otoku, bivši partizani, Blankinu biološku obitelj, a Židovi

REŽIJA MIKIJA MANOJLOVIĆA

»Dok nas smrt ne razdvoji« Mire Furlan - kronika političkih i privatnih izdaja

Autor: Nataša Govedić

Objavljeno: 5. studenog 2013. u 12:57

Dvije fenomenalne srpske glumice – Jasna Đuričić i Anita Mančić – kao i nešto manje uvjerljiva Jovana Gavrilović tijekom dva sata izvedbe dočaravaju na sceni golemu, filmski precizno nijansiranu i nemjerljivo brižnu nježnost poglavito ženskih obitelji

Nedavnim gostovanjem beogradske predstave »Dok nas smrt ne razdvoji« u Zagrebačkom kazalištu mladih imali smo prilike uvjeriti se u tezu eminentnog harvardskog psihologa Howarda Gardnera: darovite osobe u pravilu su darovite u nekoliko, a ne samo u jednom stvaralačkom području. Zbog toga ih u našim krajevima obično smatraju »neumjernima« ili »nedovoljno koncentriranima«, ali istina je upravo suprotna. Jedna kapacitiranost, naime, osnažuje drugu, kao što nam i dobro poznavanje jednog jezika omogućava da naučimo drugi.

Tako se glumica Mira Furlan, jedna od politički višestruko progonjenih ikona jugoslavenskog filma i kazališta, u predstavi »Dok nas smrt ne razdvoji« srpske Radionice integracije pokazala i kao nadasve sposobna dramatičarka, dok je režijsku palicu vrlo vješto preuzeo podjednako slavan glumac i srpski apatrid Miki Manojlović.

Između Jasenovca i Golog otoka

No ni sama Radionica integracije, osnovana u Beogradu 2008. godine radi Manojlovićeve potrebe stvaranja ekspresivne zone osoba s invaliditetom, kao ni način na koji okupljena ekipa predstave tretira temu bolesti i smrti, ne funkcioniraju na način kapitaliziranja bilo političkih kontroverzi, bilo generalne dopadljivosti i popularnosti okupljenih glumačkih zvijezda.

Naprotiv, tema predstave je krajnje intimna obiteljska situacija – posljednji sati života junakinje židovskog porijekla, Blanke, čiji su roditelji nestali u nacističkim progonima, dok je nju kasnije dopalo da zajedno sa suprugom, sveučilišnim profesorom, odsluži političku kaznu na Golom otoku. »Nitko te ne može uništiti kao ovi naši. S neprijateljima si barem na oprezu« – glasi jedna od Blankinih replika.

Premda se predstava izvodi na hrvatskom jeziku i s tipičnim agramerskim jezičnim ukrasima (radnja predstave smještena u sedamdesete godine prošlog stoljeća u Zagrebu), svi odnosi unutar drame mogu se tumačiti kao kronika političkih i privatnih izdaja koje poznajemo i u periodu nakon 1991. godine. Tekst predstavlja tri generacije žena. Baka Ljubić, profesorica latinskog, usvojila je desetogodišnje židovsko siročće Blanku, a Blanka je rodila mladu glumicu Minu, prvakinju zagrebačke Akademije, što sve zajedno podsjeća i na poznati autobiografski obiteljski podtekst same autorice teksta.

Posebno je hrabro što Jugoslavija unutar drame nema status nostalgijačke utopije, nego shizofrene zemlje u kojoj se jednom rukom slavilo revolucionarne tekovine suprostavljanja fašizmu, a drugom rukom ubijalo po istom fašističkom ključu »ušutkavanja opasnih intelektualaca«.

Dvije fenomenalne srpske glumice – Jasna Đuričić (baka Ljubić) i Anita Mančić (Blanka) – kao i nešto manje uvjerljiva te najmlađa Jovana Gavrilović (kao mlada glumica Mina), tijekom dva sata izvedbe dočaravaju na sceni golemu, filmski precizno nijansiranu i nemjerljivo brižnu nježnost poglavito ženskih obitelji, u kojima je normalno zavući se baki u krevet i prošvercati joj cigaretu; normalno je mami ispričati sve detalje svađe s dečkom, baš kao što je međusobno izjavljivanje ljubavi svakih petnaest minuta neizostavan dio svakodnevnih rituala. Ovaj precizno zabilježen svijet ženske i još k tome obiteljske solidarnosti dramski je presedan na našim prostorima. Naše dramatičarke i dramatičari, naime, međugeneracijske ženske odnose obično prikazuju u izrazito gorkom, traumatskom, a ne savezničkom ključu.

Otrov ogorčenosti

I dok se glumica Anita Mančić u liku nepokretne Blanke bori s gotovo stalno navirućim suzama, ne gubeći pri tom mirnoću glasa i veliki osmijeh na licu, njezino je posljednje samosuoćenje rezervirano za pitanje možemo li zbilja biti krivi i odgovorni zbog nepravdi koje su nas tijekom života pogodile. Mančić igra neobično jaku ženu koja se u stanju »zaliti« ne samo suzama, nego i doručkom koji više ne može progutati, kao i posljednjom snagom grliti i mlatiti svog nevjernog supruga, ali onda se ipak zapitati je li njezin karcinom naprosto posljedica prevelike količine životnih poraza.

Podjednako nepokretna, ali odlučna i emocionalno veoma pribrana Jasna Đuričić kao baka Ljubić vrlo se ozbiljno nastoji prisjetiti četvrte latinske konjugacije i odbiti pomisao da će morati nadživjeti svoju kćer, također pribrano brišući suze i gordo hrabreći sve oko sebe. Odnosi bake, majke i unuke bogati su i krajnjim napetostima i maksimalnim odanostima, ali njihovo je transgeneracijsko savezništvo neupitno.

Lik Martina, čovjeka koji se odmara od bolesne žene pisanjem knjiga i prešutnim boravkom u stanu ljubavnice, Miki Manojlović igra glumački bespoštedno. Postavlja ga ponajprije kao čovjeka koji je smlavljen i političkim progonima i ženinom bolešću, doslovce skutren poput dječaćića na rubu kreveta (svjestan svih svojih obiteljskih, a ne samo javnih izdaja), a zatim i kao osobu koja bi najradije od svega pobjegla, premda i dalje stoički mijenja katetere i donosi juhice.

Činjenica da se muški lik aktivno brine za bolesna tijela dviju žena nosi sa sobom i određenu političku težinu, pojačanu bijesom Blanke oko činjenice da mora pristati na zahvalnost osobi koja ju je emocionalno povrijedila i napustila.

Plačevi kao partiture

Ono što posebno uzemirava i istovremeno »liječi« u ovoj predstavi jest kompleksna partitura i ženskih i muških plakanja, suza koje ne prestaju teći tijekom dva sata izvedbe, uza svo isprepletanje sa smijehom i samoironijom, zbog toga držeći publiku u stanju sve jače emocionalne ranjenosti i otvorenosti bolnim iskustvima. Jasna Đuričić i Anita Mančić igraju ne samo majku i kćer, nego dvije žene između kojih stalno posreduje leteći ćilim najbližih povjerenja, što je samo po sebi toliko rijetko da na neki način djeluje potresno. Mikija Manojlovića valja pohvaliti i zbog nenametljive, a opet veoma promišljene režije, kao i zbog načina na koji scenski trpi (i ne ublažava) diskretnu optužnicu na račun muškog roda.

Još jednom se pokazuje da feminizam ne treba biti eklatantan i manifestan; dovoljno je dozvoliti ženskoj istini da nađe put do javnosti i podržati ženski glas u naporu da izusti sve ono što je »inače« proglašeno

tabuom. Predstavu »Dok nas smrt ne razdvoji« svakako bi valjalo uvrstiti i na programe domaćih glumačkih festivala, ne samo zato što ju je napisala glumica, nego i zbog predane glumačke ekipe koja je realizira na pozornici.■

novilist.hr

GLUMAC, ALI I REDATELJ

INTERVJU Predrag Miki Manojlović: Teatar vrijedi samo ako je briljantan

Autor: Svjetlana Hribar

Objavljeno: 3. studenog 2013. u 13:04

Odavno sam se mogao upustiti u režiju, ali nisam. Način kako ja živim glumu još uvijek mi je izazovan – provociranje procesa s kojim jeste ili niste dio zajedničke igre. Ako jeste – onda je to teatar

Jedan od rijetkih glumaca s područja bivše Jugoslavije sa statusom istinske međunarodne filmske zvijezde danas je Miki Manojlović. Do trenutka kada je početkom devedesetih godina – u znak protesta protiv rata – napustio rodni Beograd, u njegovoj je biografiji bilo ubilježeno dvadesetak filmskih naslova i niz nagrada – danas im je dodao još četrdesetak filmova, od kojih više od polovine snimljenih u inozemnim produkcijama.

Sjećam se dobro jedne dodjele nagrada na filmskom festivalu Alpe Adria u Trstu – gost večeri bio je Miki Manojlović i njegov film »Il Macellaio« – gdje sam prisustvovala općem deliriju publike u trenutku kad je stupio na scenu. U Italiji Miki Manojlović uživa veliku popularnost, a njegova bilingvalnost – drugi jezik u obitelji je francuski – omogućila mu je da se nastavi baviti glumačkim poslom izvan granica svog jezika.

Jedanaest godina Predrag Miki Manojlović nije stao na daske bilo kojeg kazališta na području bivše Jugoslavije, a onda je 2003. godine maestralno odigrao naslovnu ulogu u jedinoj kazališnoj produkciji koja se mogla mjeriti s nekadašnjim velikim glumačkim predstavama Jugoslovenskog dramskog pozorišta – »Molijer – još jedan život«, u režiji slovenskog umjetnika Dušana Jovanovića.

Novo pojavljivanje u teatarskom životu Miki Manojlović bilježi tek 2008. godine, osnivanjem Radionice integracije namijenjene kreativnom izražavanju slijepih i slabovidnih osoba, koje su kao i svi ljudi s nekim fizičkim hendikepom u našim sredinama – marginalizirane grupe, prepuštene samima sebi.

U Radionici integracije smještenoj uz Savu, u možda najljepšem, ali svakako jednom od najzapuštenijih dijelova Beograda, pod izravnim mentorstvom Mikija Manojlovića koji je u Radionicu (uz još desetak osnivača) uložio svoje ime, energiju i vlastiti novac, nastala su najprije dva »događanja pod reflektorima«, a nedavno i sjajna glumačka predstava »Dok nas smrt ne razdvoji« prema drami Mire Furlan, u kojoj je Miki Manojlović i glumac, i redatelj.

Voda do usta

O Radionici integracije, u okrilju koje je nastala ova predstava, razgovaram s Mikijem Manojlovićem, uoči putovanja ansambla u Zagreb i igranja predstave u Zagrebačkom kazalištu mladih.

Osim dramskog teksta Mire Furlan – »Dok nas smrt ne razdvoji« – Radionica je privukla pažnju javnosti dvama scenskim događanjima koji su grupu slijepih i slabovidnih osoba doveli do postavljenog cilja – kreativnog scenskog procesa.

U krupnom planu

O komornoj obiteljskoj drami – napisanoj za majku, baku, njihovu kćer/unuku i oca – redatelj Manojlović kaže da je sadržajno i formom na visini najboljih dramskih tekstova današnjice. Radnja počiva na virtuoznoj igri glumačke četvorke u neposrednoj blizini gledališta (pri čemu dvije nepokretne žene tokom cijele predstave leže u krevetima), a gledatelji imaju osjećaj da su i sami dio prostora u kojem se razotkriva intima jedne obitelji.

Samo igrom na blizinu moguće je ostvariti »krupni plan«, gdje (kao na filmu) glumac može šaptati, a da ga se dobro čuje, gdje svaki gledatelj možete vidjeti i najmanju bolnu grimasu na licu smrtno bolesne žene, čuti zatumljeni jecaj, pa i miris bolesti. Ili kapanje vode iz slavine u zapuštenom stanu...

Političke konotacije u tekstu tek ilustriraju vrijeme u kojem su se još uvijek osjećale posljedice totalitarizma, ali se s njima i mirilo, njegujući neke vrijednosti koje su održavale intelektualce sedamdesetih godina živima...

Sat i pedeset minuta publika gotovo da i ne diše, tek tu i tamo čuje se iz gledališta poneki uzdah, rekla bih ne zbog teške teme – jer potreba za ljubavlju je svuda oko nas, a bolest je postala očekivano stanje – već zbog svijesti da ljudi poput ovih na sceni – danas više nema.

Uloge bake i majke igraju Jasna Đuričić i Anita Mančić, Mina je Jovana Gavrilović, a otac Martin Miki Manojlović. Njih četvero funkcioniraju kao jedno tijelo koje pulsira raspadajući se, bolno skrivajući svoju ranjivu nutrinu.

– Do sada smo uspjeli prirediti dva takva događanja – pod naslovom »Hodnici žuti, purpurni, plavi«, a pod vodstvom umjetnice pokreta Sonje Vukičević, nastala je po svom sadržaju jedinstvena, uzbudljiva, iskrena i neponovljiva predstava, koja je počela pričom o nosu, kao čulu u svakom smislu, a onda se udaljila i transponirala u životno iskustvo, čije je stvaranje do scenskog prikaza trajalo nekoliko mjeseci.

Do drugog »događanja pod reflektorima« dovela je želja za čvršćom dramskom formom – pod vodstvom glumca Nebojše Dugalića radilo se na Becketovom »Godotu« – uz obvezujuću profesionalnu pomoć nekolicine nas okupljenih oko Radionice integracije. »Godot« se i dalje igra, a sljedećeg mjeseca priređujemo novo događanje – kojim će djeca koja do sada nisu imala priliku za to – upoznati dječji zbor »Kolibri«.

Što je navelo jednog više nego zaposlenog glumca s karijerom koja davno nadilazi granice zemlje i jezika na djelatnost koja nema i nikada neće imati zaslužujući odjek u društvu?

– Sve što radimo kao pojedinci – ima korijene u obitelji iz koje smo potekli. Unatoč činjenici da sam imao bezbrižno djetinjstvo, moja je obitelj bila kazališna, a to znači da nam je »voda uvijek bila do usta«. Jako sam cijenio napore roditelja da se financijski održe »iznad vode«, a rano sam prihvatio i maksimu da kad imaš – moraš to podijeliti s drugima. Trenutačno sam u toj fazi da mogu ono što imam dijeliti. Sretan sam što u tome nisam sam.

Izolacija kao izbor

Poznajem američkog umjetnika u Parizu (Howard Buten) koji je život posvetio autističnim osobama, a radi u velikom i od francuskog društva vrlo dobro opremljenom centru za autizam. Vaša je Radionica integracije smještena u dijelu grada do kojeg ni beogradski taksisti ne znaju doći...

– Taj dio grada nazivam »središtem Beograda budućnosti«. Nadomak je gradu, uz rijeku, a potpuno pust, to jest zapušten. Kad bude ostvaren projekt »Beograd na vodi« – a planovi već uvelike postoje – nas tu možda više neće biti, ali će ostati činjenica da smo im »obilježili teren«...

Prostor u kojem djeluje Radionica integracije je iznajmljen – obnovili smo ga velikim dijelom vlastitim sredstvima, što znači da smo izdvajali privatno naš novac za obnovu objekta koji ni približno nije bio primjeren potrebama Radionice. Neću vam sad govoriti kroz što smo sve prošli – više puta sam to isticao u srpskim medijima, nastojeći probuditi javnost i senzibilizirati institucije za projekt koji je zaista važan za društvo – u konačnici mogu reći da Radionica opstaje samo zahvaljujući nesebičnom djelovanju ljudi kojima je stalo do njena opstanka, uz pomoć Ministarstva kulture i povremeno nekih drugih institucija.

A koliko će trajati?

Trenutačno vlast ima sluha za ovakvu vrst djelatnosti. Mogu se samo nadati da će tako biti i ubuduće, jer su ovakve radionice nužne za oplemenjivanje života svih kategorija hendikepiranih kojih je oko nas na tisuće...

U prostoru Radionice integracije vi ste ostvarili i prvi vlastiti redateljski projekt – predstavu »Dok nas smrt ne razdvoji« po tekstu Mire Furlan, u kojem igrate s dvije prvakinje srpskog glumišta – Jasnom Đuričić i Anitom Mančić – te mladom glumicom Jovanom Gavrilović.

– Odmah da vam kažem da sam s ovakvom podjelom i projektom mogao birati teatar u kojem ćemo igrati. I to ne samo u Beogradu, nego bilo gdje u regiji gdje se govori nama razumljivim jezicima! Ali ga igramo tu, u Radionici integracije, jer – unatoč objektivnim problemima i teškoćama – nitko od nas nije želio okrilje institucije. Predstava je nastala u izolaciji i tako se i igra, daleko od utjecaja gradskog života i teataru kojima vladaju dobre i loše vijesti, problemi s kojima živimo čitav svoj vijek...

Kriza institucija

Pametni će shvatiti i to htijenje i tu gestu, koja je estetske i kulturološke prirode, a znak je ozbiljne krize institucija. No, čini mi se da ljudi ovo mjesto uzimaju – zdravo za gotovo i nitko se ozbiljno ne pita – »Zašto«?

U biti, nije nam ni važno. Na predstavu nismo zvali nikoga, a stalno se traži karta više! Mjesta je 106 i ne povećavamo gledalište, jer ovo je intimna priča i igra se na blizinu – ne riječ, svaki se uzdah mora čuti...

Na predstavu dolaze razni ljudi – i neki koji su mislili da tu pripadaju, a u biti dođu iz puke radoznalosti, znači ne pripadaju. Ali ima stalno onih koji razumiju naša htijenja.

Zašto sam se prihvatio režije?

Kad je ozbiljna pojava – gluma je monodisciplina, i to je njen lošiji dom. Ozbiljni igrači duha, kojima uspjeva sagledati cjelinu čiji je glumac samo dio, rijetki su, a ujedno i veliki. Svi oni kojima se gluma vidi – samo su viđeni glumci, a onaj mali broj kojima se struktura glume ne vidi – najveći. Ta atletska disciplina – brži, bolji, viši – za mene od malih nogu ne vrijedi...

Igra duha

Režija je bliska ovom drugom. Koncept dosljednosti ili odustajanja od njega nevidljiva je forma. Morate imati prave razloge zbog kojih to radite.

Odavno sam se mogao upustiti u režiju, ali nisam. Jer ta igra duha, na način kako ja živim glumu, još mi je uvijek izazovna, još nije postala autodisciplina – provociranje procesa s kojim jeste ili niste dio zajedničke igre. Ako jeste – onda je to teatar. A teatar vrijedi samo ako je briljantan!

Mnogo se glumaca međutim, nakon nekog vremena, upušta u režiju.

– Razlozi su tome razni. Imate glumce koji su nezadovoljni redateljima, pa odluče sami režirati; ili su mrtvi glumci, kojima gluma više nije izazov, a režija je način da se održe živima u teatru; na kraju, tu su i oni koji to rade isključivo za novac. Režija je po svom značenju – organizacija. Zato su mnogi redatelji dosadni.

Osobno sam radio s najboljim redateljima, ne samo na ovim prostorima nego i u Europi, svijetu. Ali i s najgorima. I mogu reći da sam od svakoga nešto naučio. Samo od osrednjih ne naučite – ništa.

Veliki ekran

S tekstom Mire Furlan sreo sam se u Čapljini – bilo je to na snimanju filma »Cirkus Columbia« u kojem smo oboje igrali. Imali smo jedan slobodan dan tijekom snimanja i odmah sam pročitao tekst koji mi je dala. Jako me se dojmio i osjetio sam potrebu da ga pretvorim u predstavu.

Anita Mančić je već godinama zvijezda srpskog glumišta, dok novosadsku glumicu Jasnu Đuričić – unatoč brojnim ulogama i četiri Sterijine nagrade – šira javnost »otkriva« tek posljednjih godina.

– Jasna je najkraće rečeno – sjajna glumica i apsolutni je paradoks da tek odnedavno radi i na filmu. Razlog je taj što više nema filmskih redatelja koji odlaze u kazalište, gledaju predstave i na taj način upoznaju glumce. Većini njih teatar je dosadan, a kako je film u nas postao eksces, tako čak i velike glumice ostaju bez uloga na filmu. To važi i za Anitu Mančić koja je apsolutno najbolja glumica svoje generacije.

S druge strane, Mira Furlan je – unatoč dva desetljeća odsustva – još uvijek u fokusu javnosti. I dalje zanima sve: redatelje, publiku, medije...

– To može zahvaliti svom dubokom tragu u kazalištu, na malom i velikom ekranu. Da je bila samo kazališna glumica – možda ne bi bila tu a tako daleko, poput brojnih velikih glumaca koji su nestali iz javnosti...

Kakva je bila reakcija Mire Furlan kao autorice teksta na predstavu?

– Na jednoj od posljednjih proba igrali smo predstavu samo za nju - bila je sama u gledalištu. Glumcu nije ugodno igrati pred živim piscem. A ja sam, opet, jako sretan što je ovaj naš pisac živ! I neka tako bude još dugo!

S druge strane, razumijem i autorski aspekt – jer, mi smo žestoko »kopali« po Mirinom tekstu. Piscu, u pravilu, nedostaju rečenice koje su glumcu višak! Zato na probama, pred autorom, zna biti vrlo intenzivno. Za bilo kakvu autorsku intervenciju u našu predstavu – Mira je stigla prekasno. No, činila se potresenom, ali sretnom.■

Nisam želio igrati loše momke s istoka

U emisiji *Nedjeljom u dva* gostovao je glumac Miki Manojlović. Povod za gostovanje je zagrebačka premijera predstave "Dok nas smrt ne razdvoji". Osim o kazalištu, Manojlović je govorio o svojem društvenom angažmanu, odlasku u Francusku te se prisjetitio svojih mnogobrojnih filmskih uloga.

Manojlović je rekao kako mu je **Emir Kusturica** najdraži redatelj, a *Otac* i *Underground* su mu najdraži filmovi koje je snimio s njim.

Govoreći o odlasku u inozemstvo 1993., Manojlović je rekao kako njegovi korijeni nisu samo iz Makarske. *Otac mi je rođen u Francuskoj, tako da sam zrak slobodnih zemalja udisao još kao mali*, izjavio je. Prvi put u Francusku je otišao raditi 1989. godine i radio je s **Nicole Garcia**, velikom francuskom glumicom. *Imao sam potrebu za novim razmjenama, za neponavljanjem, za nepoznatim. A onda je došao rat. Nisam mogao dozvoliti da mi nečija politika određuje sudbinu, nisam mogao biti u toru*, ispričao je Manojlović. Dodao je i kako je promatrajući što se događa, mislio da će se to riješiti na miran način, a ne oduzimanjem života.

Ustvrdio je da umjetnost može sačuvati samo pojedince od ratnih strahota, *može biti kao bijeg od stvarnosti*. Rekao je i kako ne vjeruje politici, zazire od nje. Prema njegovu mišljenju, danas postoje samo politički zaposlenici, nema državnika. *Prošlo je doba vizionara, bilo pravih ili lažnih, prošlo je doba državotvoraca. Politika je postala posao*.

Govoreći o tome kako je doživio propadanje Jugoslavije, rekao je kako ga je to strašno pogodilo gledajući koliko nasilje stvara nesreće. Na pitanje je li ga 90-ih srpstvo definiralo, Manojlović je rekao kako su mu sva europska vrata bila otvorena filmom *Samo jednom se ljubi*. *U našoj glumačkoj*

obitelji svi su znali tko sam. Ali sam imao problema odgovoriti na pitanja što se to kod nas događa, rekao je.

*Uvijek sam znao nositi samoga sebe - rečenica je koju je izgovorio kao odgovor na pitanje zašto je odbio suradnju sa **Spielbergom**. Pojasnio je kako ne može, niti je ikada želio, igrati loše momke s istoka. *To je u to vrijeme bio jedan trend kada su se loši momci s istoka prikazivali kao uzrok svemu lošem.**

Manojlović je rekao i kako je jedan od rijetkih koji će priznati da postoji neki film za koji može reći da je njegov najgori - a to je film *Mesar*.

tportal.hr

PREPUNILI ZKM

Emocionalni vatromet Mire Furlan u režiji Mikija Manojlovića

Autor: Igor Ružić, 3.11.2013 9:28

Dramski prvijenac Mire Furlan u režiji Mikija Manojlovića, koji pritom u njemu i igra s ništa manje značajnim partnericama Jasnom Đuričić i Anitom Mančić, sasvim su dovoljan razlog da gotovo bilo koje gledalište bude premalo. Tribine postavljene na pozornici Zagrebačkog kazališta mladih pri gostovanju predstave 'Dok nas smrt ne razdvoji', naravno, nisu iznimka

Nastala u travnju ove godine u produkciji kazališta Radionica integracije, koje kao izvedbeni i kulturni centar u Beogradu vodi poznati glumac europske reputacije Predrag Miki Manojlović, ona tek započinje gostujući život po regiji, za koji ne treba sumnjati da će, iz očiglednih razloga, biti dug i plodan. Iako, zapravo, govori sasvim suprotno – o životu koji i nije tako dug i ostavlja goruća pitanja neriješenima sve do samog kraja, pa i nakon njega.

Prva drama slavne glumice komorna je igra za četiri lika: tri žene različitih generacija, u formaciji baka-majka-kći, i jednog muškarca, distanciranog i mrzovoljnog oca i supruga koji ipak obavlja sve zadatke vezane uz terminalno bolesne i nepokretne starije žene. Između četiri kreveta, od kojih su dva stalno popunjena, raspliće se obiteljska povijest i sadašnjost, i ono malo izvjesne budućnosti. Svi su si međusobno dužni i međuovisni, ne samo zato što žive pod istim krovom ili dijele sjećanja, nego i zbog svega što su jedni drugima učinili, a imali su, ili nisu, pravo na to. Kad rok trajanja istekne, ostaje još samo par dramskih trenutaka za zbrajanje računa...Vrijeme, kaže se, nikoga ne čeka, a slično je i sa smrću. Umrijeti se može i nekoliko puta tijekom života i čini se da je upravo to idejna, a donekle i ideološka potka teksta Mire Furlan. Štošta pada na pamet pri gledanju 'Dok nas smrt ne razdvoji', od 'Mirisa, zlata i tamjana' Slobodana Novaka, preko 'Prije sna' Lade Kaštelan ili 'Duha' Margaret Edson, do 'Ljubavi' Michaela Hanekea. Svaka od tih asocijacija ima svoj jasni odjek, ne zato što autorica izravno crpi iz njih, nego zato što je struktura njezina komada takva da podnosi tako različite poveznice, a tematika toliko općenita da svaka dramska ili prozna 'smrtologija' nužno neki svoj komadić ima i u ovako šturoj slagalici. Kao i mnoge prethodne, i ova obiteljska drama tvrdi da je pakao ipak s ove strane granice koja dijeli živo od neživoga, ali je sreća u nesreći da s ove strane još postoji neki živi oslonac, što neuvjerljivi i labilniji –

to ljudskiji i bliži. Unatoč krajnje naturalističkom kraju, teza teksta i jest da dugove nije moguće na vrijeme platiti, ali da to u konačnici i nije najvažnije.

Miki Manojlović i Urša Raukar na zagrebačkoj premijeri

Nekoliko konkretnih činjenica ipak budu oči i uši. Najprije to da je tekst pisan na hrvatskom i da ga glumci, a posebno glumice, intenzivno takvim doživljavaju te, na svoju štetu, pokušavaju na njemu i igrati. Bilo bi to potpuno nepotrebno da autorica nije upala u uobičajeni 'problem prvog (romana, albuma, komada)' i tekst opteretila ne samo osobnom poviješću te ga tako nepovratno i nepopravljivo vremenski-prostorno definirala. Pored toga, iako se Mira Furlan sa strukturom sasvim suvereno nosi, koristi i previše kolokvijalnih, čak i banalno formalnih formulacija i rečenica. U najboljem slučaju, njihova funkcija mogla bi biti 'osušen' jezik pri suočenju s neizrecivošću konačnoga, kad se elokventnost povlači u naučene i oprobane sintagme. Međutim, ostatak radnje, najprije životnost najmlađe članice obitelji, a onda i sasvim elaborirani prizori u kojima se protagonisti prisjećaju boljih i lošijih dana, ne govori u prilog svjesnoj i argumentiranoj odluci za šablonu.

S druge strane, Jasna Đuričić i Anita Mančić velike su glumice, u stanju plijeniti pažnju i prikovane za krevet. Svaka od njih iz svoje perspektive nosi ovaj komad, dok je uloga Martina, Mikija Manojlovića, naizgled tek spona između njih dviju i treće, kćeri-unuke Mine koju tumači Jovana Gavrilović. Bio bi to svojevrsni paradoks da upravo njegovim angažmanom luk života i smrti ne postaje moguć, a naslov se od profanirane fraze pretvara u doslovnost i istinu. Krajnji realizam u mizanscenu, kostimima Jelisavete Tatić i scenografiji Darka Nedeljkovića, nakon dugog se uzleta u finalu puni emocionalnim vatrometom u najboljoj maniri kvalitetne drame, one koja patetiku dovodi do katarze, a naturalističku mimezu do vrhunca s više pravih suza u publici nego onih 'glumljenih' na pozornici. 'O tome se sada ne može diskutirati', rekao bi Manojlovićev tmurni Martin, i vjerojatno bi imao pravo.

TEATAR

Dok nas smrt ne razdvoji

Dramski prvijenac Mire Furlan u režiji Predraga Mikija Manojlovića, obiteljska je drama smještena u Zagreb, sedamdesetih godina prošlog stoljeća.

Iako je znamo prvenstveno kao glumicu, **Mira Furlan** je i autorica čiju je knjigu naslovljenu **Totalna rasprodaja**, 2010. godine objavila izdavačka kuća Samizdat B92. Nakon proze, uslijedila je i prva drama, **Dok nas smrt ne rastavi** puna autobiografskih elemenata, no na njezino je premijerno ukazanje javnosti trebalo pričekati nekoliko godina.

Realizaciju tog posla Furlan je povjerila svom kolegi, **Predragu Mikiju Manojloviću**, i njegovoj **Radionice integracije**, u čijoj je produkciji predstava premijerno izvedena u travnju ove godine.

Tom je prigodom Manojlović, ujedno i redatelj predstave zapisao:

„Dramu resi sadržaj i oblik na visini najboljih dramskih pisaca dvadesetog stoljeća i početka novog tisućljeća. Četiri lika Mire Furlan su stvoreni spisateljskom nadarenošću oslobođenom od sveg poznatog u dramskoj literaturi. Oni su jedini mogući sudionici u drami Mire Furlan. U njoj ne može imati svoje mjesto još netko osim njih. U suvremenoj, velikoj drami je uvijek tako, ni lik više, niti manje. Tijekom sjajnih proba zajednički smo istražili kozmičku misteriju o najvećoj tajni uzroka svijeta – ljubavi i nestajanju. Budite strpljivi, pažljivi i kada predstava u kojoj ćete sigurno sam, aktivno sudjelovati, i postati njezin dio, počinite boljeti, postajate ćete uvjereni ‘da je kazalište čarobno’. Za razliku od života“ te dodao: „Kažu da je kazalište ogledalo života. Ne mora biti samo to, ono često jest bijeg od života. Ne živimo u svijetlom vremenu, tako da je predstava prava slika vremena u kojemu živimo. Komad je to o najvećoj misteriji našeg postojanja – rađamo se, volimo i zauvijek odlazimo. Zašto? Ne znamo!“

Ono što pak znamo jest da je u središtu drame smještene u 70-te godine prošlog stoljeća u Zagrebu, ljubav koju je teško sačuvati, odrastanje, život i – smrt. ili kako kaže sama autorica:

„Mislim da je način na koji smo odrasli i ono što nam se događalo u djetinjstvu ono što nas oblikuje za cijeli život. Stalno se vraćamo tim istim temama. Ne možeš znati tko si dok se ne osvrneš na svoju prošlost.“